

Filmkulturpolitisk har netop spørgsmålet om hvor mange gange filmene ses, før end kritikken skrives, været det væsentligste for os. Jørgen Stegelmann mener, at vort spørgsmål, om filmene ses mere end én gang, er farisæisk, men således er det på ingen måde ment. Tværtimod har vi håbet på at få nøjagtigt de svar, vi fik: en dundrende kontrast mellem samtlige dagbladsanmelderes »ikke mere end én gang« og samtlige tidsskriftkritikeres »mindst to« – dels for at få slået fast for enhver læser af dagbladskritik, at hvad de læser ikke er bedre funderet end som så, dels for at få fastslået, at film først kan forstås i dybden efter flere gennemsyn. For denne samstemmighed kan dels i nogen grad tjene som en undskyldning for en del af kritikkers fejltagelser, dels som et argument for, at man efterhånden fik ændret den mærkværdige praksis, der findes herhjemme, at filmene skal anmeldes dagen efter premieren. Hvorfor ikke lige så gerne – og lige så fast – to dage efter? Den her i enqueten manifesterede enighed om dette punkt burde give dagbladskritikerne anledning til snarest at slutte sig sammen om samtidigt at få gennemtrumfet en sådan ændring af praksis ved alle aviser, en ændring som alligevel før eller siden må blive nødvendig, hvis tendensen til at anmelderskaren forøges med ny og stadig mere analyserende kritikere fastholdes.

Om enqueten endnu kun to ting. Den ene er, at når man må savne enkelte prominente kritikere (f. eks. Bent Grasten og Svend Kragh-Jacobsen) er det ikke, fordi de ikke er blevet indbudt til at deltage, men fordi de af den ene eller den anden grund ikke har ønsket at deltage.

Den anden er, at vi er gået frem på den måde, at vi først har stillet tolv spørgsmål (plus det trettende om Kosmorama) til alle, der jævnligt skriver dagbladskritik. Da vi også ville have film-skrivere, der ikke skriver dagbladsanmeldelser (og heriblandt en del helt unge) med i enqueten, samtidig med at vi gerne ville gøre spørgsmålene så ensartede som muligt, har vi derefter udvalgt de spørgsmål fra dagbladsenqueten, som det kunne være rimeligt at stille også til disse andre kritikere, og har så yderligere føjet nogle spørgsmål til. Naturligvis kommer der urimeligheder ind på denne måde, for naturligvis havde det også været interessant at spørge dagbladskritikerne, hvor de selv synes, de har været nærmest deres ideal, eller om de tænker på at ytre sig om film i bogform. På den anden side må der være grænser for, hvor mange spørgsmål og svar vi kan bebyrde både kritikere og læsere med, og vi har derfor lagt os fast på disse tolv til hver.

Efter enqueten runder vi så vor jubilæums-kritikafdeling af med et par portrætter af nogle omdiskuterede og formodentlig ret betydningsfulde dagbladsanmeldere, og med en artikel om dagbladskritik og analyse.

S. K.

1 DAGBLADS KRITIK

- 1) Hvilken uddannelse mener De en filmkritiker bør have?
- 2) Hvordan ville De prioritere følgende krav til en filmkritiker: han bør have a) almenkulturel dannelse, b) journalistisk talent, c) kendskab til filmteori og -æstetik, d) politisk-social bevidsthed, e) set mange film (De må naturligvis gerne lade enkelte krav gå ud eller selv tilføje andre).
- 3) Hvad lægger De mest vægt på i Deres anmeldelser: orientering, analyse, vurdering – eller noget helt fjerde?
- 4) Mener De, at Deres anmeldelser farves af Deres moralske og politiske synspunkter? Hvis ja, – mener De, at dette er ønskeligt?
- 5) Mener De, at det er vanskeligere at analysere og vurdere film end andre kunstværker? Hvis ja, – hvorfor?
- 6) Lader De Dem påvirke af en films aktuelle politiske, kulturelle eller æstetiske placering, når De skal skrive om den, eller forsøger De efter bedste evne at anskue den ud fra evighedens synsvinkel?
- 7) Påvirker det blad, De skriver ved, direkte eller indirekte Deres anmeldelser?
- 8) Ser De en film flere gange, inden De skriver om den?
- 9) Er dagbladskritikkens tidspres en hemsko for Dem?
- 10) Mener De, at dansk film bør bedømmes efter en anden målestok end udenlandske? Hvis ja, – hvorfor?
- 11) Mener De, at kritikken har eller har haft indflydelse på dansk film?
- 12) Mener De, at dansk filmkritik har ændret sig i indhold og kvalitet i de sidste 10 år. Hvis ja, – hvordan og hvad tror De kan være grunden?
- 13) Læser De Kosmorama? Hvis ja, hvad er Deres mening om bladet?

ROLF BAGGER

Født 1937. Stud. alm. og saml. litteraturhistorie i fem år i Århus. To år bestyrelsesmedlem i Århus studenterscene. Har skrevet romanerne »Fremmed by« og »Fjorten dage i oktober« samt hørespillet »Har du hørt, at Tho-

mas skal rejse« (uds. nov. 1970). Litteraturanmelder ved BT fra 1966, filmanmelder ved BT fra marts 1967–november 1970. Derefter fast kommentator ved samme blad.

Der eksisterer for mig to grundtyper af filmkritikere, selv om der naturligvis findes tallose overgangsformer. De to typer er: Den videnskabelige kritiker, der ofte, men ikke altid, arbejder i universitets-sammenhæng, og hvis kritik har karakter af videnskab, f. eks. film-historisk. Hans uddannelse er naturligt en videnskabelig uddannelse. Hans engagement viser sig hovedsagelig i valget af emne for hans kritik og de kriterier, han arbejder ud fra. Desværre sker det ofte, når denne kritik dukker op i tidsskrifter som f. eks. »Kosmorama« (for slet ikke at tale om dagspressen), at den får karakter af pseudo-videnskab, og den er ret hyppigt af samme grund ulidelig læsning.

Den anden grundtype, som er den eneste, der vil blive behandlet i det følgende, er den journalistiske og dagsaktuelle, altså dagblads-anmelderen.

1) Det er umuligt at angive nogen som helst uddannelse, der er nødvendig for en anmelder. En journalist, en kunstner, en cand. mag., en fyrbøder og en manufakturhandler kan alle være lige egnede. Det er nemlig ikke som sådanne, de ytrer sig. Hvis man betragter kunstneren som et hanstik, er anmelderen slet og ret det tilsvarende hunstik, altså i besiddelse af evnen til at modtage og reagere på kunsten, og i stand til at bringe sin personlige reaktion videre. Ud over evnen til at udtrykke sig er den væsentligste forudsætning for at være anmelder, at man er i besiddelse af både *kunstnerisk og menneskelig erfaring*. Viden om kunstarten film er i denne sammenhæng ikke livsnødvendig, men bestemt heller ingen skade til, da også viden kan blive til erfaring.

2) Enhver prioritering ville være latterlig, da den automatisk betyder en forvriddning af anmeldelserne i en eller anden i bredeste forstand ideologisk retning, og ideologier er ikke netop, hvad menneskeheden savner lige i øjeblikket.

3) Også her vil en prioritering betyde en forvriddning. Selvfølgelig skal en anmeldelse være læselig og forståelig, også i den forstand, at læseren skal kunne forstå, hvilken slags kunstværk her tales om. Men principielt er en anmeldelse kun en enkelt tilskuers subjektive reaktion på et kunstværk. Har læseren forstået anmelderens reaktion er kravet om orientering stort set også tilstrækkelig opfyldt.

4) Ja selvfølgelig. En anmelder er ikke en videnskabelig kritiker. Se ovenfor.

5) Kun i den forstand at man ikke som i en bog kan »blade tilbage«. Ellers er ingen kunstart principielt vanskeligere end andre.

6) Ja selvfølgelig. Ellers ville anmeldelsen ikke være subjektiv. Evighedens synsvinkel tilhører videnskaben. Lad så være at også evighedens synsvinkel ændrer sig fra årti til årti. Noget andet er, at hvis anmelderens subjektive engagement i f. eks. en politisk sag skyder sig ind således, at læseren ikke længere forstår, hvilken film der tales om, og hvad dens hensigt er med sig selv, har anmelderen lavet en politisk, ideologisk forvriddning af anmeldelsen, og dermed løjet.

7) Kun i den forstand at der er forskel på det forum, man skriver for. Man underviser således heller ikke på samme måde på en højskole og på et universitet.

8) Sjældent. Vilkårene for dagbladsvirksomhed forbyder det. I øvrigt kun for at få afgjort uklarheder. I almindelighed tror jeg, at gentagne gennemsyn lammer den spontane følelsesmæssige og sanset-betonede modtagelighed. Store menneskelige og kunstneriske oplevelser er svære at gentage med korte mellemrum. Bortset fra metodens naturlige nødvendighed for videnskabeligt arbejde og videnskabelig kritik, anvendes den muligvis af anmeldere, som forholder sig lige nøgternt til kunst og matematik. Derimod genser jeg gerne en film, der har gjort stort indtryk på mig, efter et stykke tids forløb og længe efter at anmeldelsen er skrevet.

9) Besvaret under 8).

10) Principielt ikke, men en dansk instruktør kan som bekendt dårligere tale en total publikumsfiasko i en københavnsk premiere-biograf end en amerikansk eller japansk. Danskeren får måske aldrig mere chancen for at lave film. En vis pædagogisk indstilling til anmeldelsen af en dansk film er derfor både naturlig og forsvarlig.

11) Den har vel haft en beskedent medindflydelse som en del af den samlede offentlige opinion om dansk film. Men den er snarere selv et symptom på, at filmklimaet er blevet bedre, end en årsag til det.

12) Besvaret under 11).

13) »Kosmorama« er en blanding af godt, seriøst stof om film og halv- og pseudovidenskabelig kritik, serveret i en konventionelt lækker indpakning af glittet papir og laber layout á la reklame-tryksager og propagandaskrifter om danish design. »Kosmorama« kan uden risiko ligge fremme i ethvert moderigtigt Se og Hør-hjem sammen med Playboy og Newsweek. Den dag, der også kommer lækre farvebilleder i, siger jeg det sikkert op og nøjes med det sobre og uopstyltede *die asta*.

FLEMMING BEHRENDT

Født 1939. Cand. mag. (dansk og kristendomskundskab) 1967. Medarbejder ved Berlingske Aftenavis fra 1964 (bl. a. litteratur-, radio-, teater- og fra 67 filmanmelder); fra 1970 tillige lederskribent ved Berlingske Tidende. Medarbejder ved Kirke og Film 1959, fra 1966 redaktør af tidsskriftet (som for tiden hedder Film 70). Er specialist i Henrik Pontoppidan (diverse bogbidrag og kronikker); har lavet ikke så få radioudsendelser, bl. a. om film; er lejlighedsvis medarbejder og fast stjernetyder ved Kosmorama og iøvrigt den eneste danske filmkritiker, der for alvor interesserer sig for og véd nok om filmlovgivning og -støtte. Her hjælp ikke mindst et halvt års vellønnet volontørtjeneste i Filmfondens sekretariat i 1969.

1) Det er ganske underordnet, når blot han har en. Og selv det har i heldige tilfælde vist sig unødvendigt.

2) a) da uvidende anmeldere er det værste. b) da ulæselige anmeldelser er det næstværste. d) da bevidstløse anmeldere er det kedeligste. c) da det ikke skader, hvis han har a, b og d. e) det kommer jo helt af sig selv.

3) Jeg lægger mest vægt på at anlægge et synspunkt på filmen og gøre læseren klart, hvorfor jeg har anlagt netop det. Jo bedre film, des mere orientering og analyse. Jo dårlige film, des mere vurdering.

4) Ja, det er uundgåeligt. Det er ønskeligt, at anmelderen er klar over det.

5) Det er vanskeligere at give den filmiske analyse sprogligt adækvat udtryk – vi mangler blandt andet en terminologi; men det er ikke vanskeligere at vurdere film.

6) I min anmeldelse udnytter jeg naturligvis en films aktuelle politiske, kulturelle eller æstetiske placering. Man er vel en slags journalist.

7) Ja, men ikke som spørgerne sikkert tror det. I de borgerligt-liberale aviser er kritikernes frihed uindskrænket, bl. a. fordi kulturstoffet traditionelt har været anset for politisk indifferent. Men når man som jeg til daglig skriver i en supplementsavis, udnytter man naturligvis den kendsgerning, at læseren enten er fan af én eller allerede har læst en anmeldelse af den pågældende film i en morgen-avis og derfor læser med klar bevidsthed om, at dette skrives af en bestemt person. Jeg kan derfor dels begrænse den indførende orientering i filmen stærkt, dels tillade mig at trække enkelte sider af en film frem på de øvriges bekostning.

8) Ja, hvis det er nødvendigt eller rart.

9) Nej, for jeg skriver i en eftermiddagsavis og har derfor – om nødvendigt – hele natten. Men et par timer til at fordøje, før papiret skal i maskinen, er i de fleste tilfælde en absolut nødvendighed for mig. Jeg hader at skulle udtale mig om en film på vej ud af biografen.

10) Nej, men behandlingen vil ofte være udforligere.

11) Kun indirekte ved sin indflydelse på, hvad der importeres af udenlandske film.

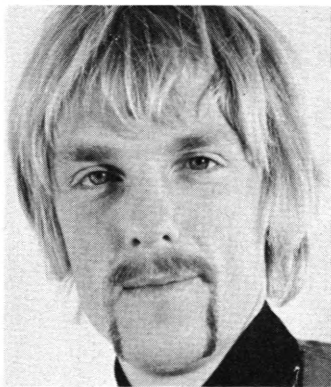
12) Ja, 2) c, d og e har vundet frem på 2) a og b's bekostning. Som helhed er i hvert fald den københavnske filmkritik ikke meget bedre i dag end i 1960. Hverken Svend Kragh-Jacobsen, Herbert Steinthal, Bent Mohn, Bent Grasten eller Erik Ulrichsen har jo forbedret sig. Nogle af dem tværtimod.

13) Ja. Dets enquete-spørgsmål er ikke begavede og skarpsindige nok. Men ellers er Danmarks næstældste filmtidsskrift også dets næstbedste.

Se iøvrigt kronikken »Æstetik og moral i filmkritikken«, Berlingske Aftenavis Weekend 6.12.69 (i forkortet udgave også i det norske Film og Kino, nr. 1/2, 1970).

POUL BLAK

Født 1944. Realeksamen. Derefter tre-årig handelsuddannelse. Derefter tre-årig journalistisk uddannelse. Har været ansat på Aarhus Stiftstidende fra 1965. Først som kriminalmedarbejder/musikantmelder, siden med filmstof og musik som eneste områder.

- 1) Den samme som forlanges af biografpublikum.
- 2) Hvad er almenkulturel dannelse? Hvad er det at have kendskab til filmteori? Hvad er journalistisk talent? Hvem skal afgøre, om dannelse er kulturel »nok«? Hvor meget kendskab til teorien? Hvem skal bestemme, om journalisten har talent? Chefredaktøren eller læseren? Hvilket blads chefredaktør? Hvilke af de 300.000 læsere? Jeg går ikke ud fra, at det er flertallets opfattelse, der tæller, for så kommer vi hen på det populære plan, og der må vi ikke ende, for en filmanmeldelse må ikke være »populært« skrevet. Må de vel?
- 3) Jeg beskæftiger mig ikke med film, som var de videnskabelige forelæsninger. Jeg oplever dem. Og fortæller læserne om min oplevelse.
- 4) Selvfølgelig. Enhver ærlig anmeldelse er subjektiv og ikke forsøg på andet. Derfor kan det ikke være anderledes.
- 5) Nej.
- 6) Som svar til 3.
- 7) Nej.
- 8) Nej.
- 9) Nej.
- 10) Nej.
- 11) Ikke direkte.
- 12) I tempo med filmene, ja.
- 13) Ja. At det spiller så lille en rolle, fordi det er skrevet af filmæstetikere, hvorfor det store biografpublikum lades i stikken.

ANDERS BODELSEN

Født 1937. Har studeret jura og økonomi på Københavns Universitet, debuterede i 1959 som forfatter med romanen »De lyse nætters tid« og har siden vekslet mellem romanarbejde og kritiker-

virksomhed. Har i en årrække skrevet om film i Information og er for tiden knyttet til Politiken som fast filmanmelder. Skriver regelmæssigt i Kosmorama.

- 1) En journalistisk uddannelse ville sikkert være en fordel. Jeg taler nu primært om dagbladsanmeldere. Man må kunne formidle filmen som nyhed, og man må kunne skrive. Så må man vide en masse om film, hvad man lettest kommer til ved at gå meget i biografen og læse gode filmbøger. Endelig må man have meninger, men dem kan man ikke studere sig til.
- 2) Jeg har stort set besvaret spørgsmålet, men vil gerne tilføje, at en filmanmelder gerne må have almenkulturel dannelse. Han må gerne vide noget om politik og bøger og musik, og hvad der sker omkring ham.
- 3) Mine anmeldelser farves af mine moralske og politiske synspunkter. Men jeg bestræber mig på at give læseren god besked om filmene. Jeg prøver så vidt muligt at skelne mellem en mere objektiv del af anmeldelsen og en mere subjektiv. Det er ikke nemt.
- 5) Der har dannet sig en myte om, at film er en særlig indviklet kunstart, fordi den benytter elementer af andre kunstarter i en ny syntese. Men læg mærke til, at de fleste mennesker synes, de kan snakke med om film, folk, der klapper i, når der tales om litteratur, musik og malerkunst. Filmen er svær at analysere i dybden, fordi den som musikken flintrer forbi – og der er ikke noget partitur at tage tilflugt til. God filmanalyse forudsætter derfor flere gennemsyn,

helst i et klippebord, hvor man kan køre frem og tilbage efter godtbefindende. Men det er jo slet ikke sådan, instruktøren har ønsket, vi skal opleve hans film og aflure ham hans fiduser.

6) Et sted midt imellem. Man kan også blive for »situationsbevidst«. Jeg morer mig meget over den lyrikanmelder, der skrev: »Så kom halvfjerdserne«.

7) Den avis, jeg skriver i, påvirker mine anmeldelser. Jeg ville undertiden skrive længere i en avis, der gav mig mere spalteplads. Når jeg skriver i »Kosmorama«, går jeg ud fra, at læseren møder op med flere forudsætninger, hvad der sparer mig en del forklaringer. Men stort set generer det mig ikke at skrive til et stort publikum som Politikens. Jeg føler ikke noget behov for at skrive nedad, kun for at skrive klart, og det samme behov føler jeg, når jeg skriver i »Kosmorama«. Forskellen er kun, at jeg kan give mig bedre plads i »Kosmorama«, og mere eller mindre forudsætte filmen bekendt.

8) Hvis jeg synes, den er god, og kan komme til det. Jeg tror kun een gang, jeg har anmeldt en film til »Kosmorama« på eet gennemsyn.

9) Ja.

10) Jeg synes godt, man kan være lidt venlig ved dansk film – navnlig hvis man gør opmærksom på, at man er det.

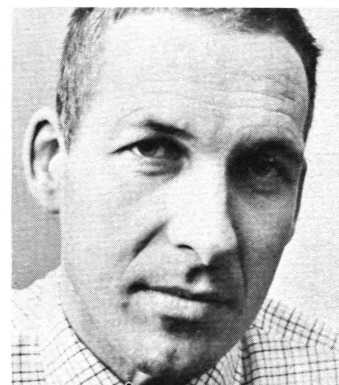
11) Kritikken er med til at afgøre den seriøse danske films skæbne.

12) Filmanmelderne er vistnok blevet bedre. Nogen af dem læser endda filmlitteratur og -tidsskrifter og går i museet og ser klassikere. Emnet er blevet lidt mere specialiseret i den forstand, at man ikke længere sender varietémedarbejderen i biografen. Hvorfor ved jeg ikke, måske fordi film i det hele taget opfattes som en mere seriøs kunstart.

13) Jeg læser »Kosmorama« og sætter pris på dets mangesidighed. Det er f. eks. ikke blevet ensidigt politisk, skønt det har opdaget, at kunsten er afhængig af det herskende politiske klima.

AKSEL BRAHE

Født 1933. Ansat ved Fyens Stiftstidende siden 1965, kultur- og undervisningsstof. Tidligere tilknyttet bl. a. Kolding Folkeblad (1956–62), Demokraten (1962), Fyens Stiftstidendes Assens-redaktion som egnredaktør (1962–64) og Information (1964–65).

- 1) Almindelig journalistisk uddannelse, parret med interesse for emnet og åjourføring af ens viden må være tilstrækkelig.
- 2) Sådan set er spørgsmålet allerede besvaret med punkt 1), men skal jeg foretage en prioritering, vil jeg tro, at »journalistisk talent« og »set mange film« må komme i forgrunden.
- 3) En passende blanding af orientering (forbrugervejledning) og analyse (subjektiv vurdering) må være den rette.
- 4) Nej, og jeg tror heller ikke, det er ønskeligt.
- 5) Nej – men på den anden side heller ikke lettere, hvad enkelte blade, vel fortrinsvis mindre, stadig lader til at mene, eftersom filmstoffet ofte er noget af det første, en nyankommen elev får overladt ud fra en fejlagtig bedømmelse af dette område som »let« og dermed mindre seriøst.
- 6) Jeg ser i første række på den aktuelle placering. Kan filmen så bære det i rent kvalitativ henseende, kan man vurdere den ud fra en mere universel synsvinkel.
- 7) Nej.
- 8) Nej. Hvis en film ikke kan forklare sig ved første gennemsyn, er der noget galt (den mulighed, at anmelderen er »træt« og dermed resistent overfor kunstneriske budskaber, vil jeg se bort fra som helt utilstedelig!).
- 9) Normalt ikke – som ansat ved et eftermiddagsblad.
- 10) Ja, dansk film bør nok indrømmes en vis margin ud fra de tilstedeværende (begrænsede) muligheder med hensyn til kunstnerisk formåen, økonomi, tekniske faciliteter m. v.
- 11) Nej, desværre.
- 12) Nej, ikke synderligt.
- 13) Helt ærligt: Jeg er ikke den flittigste læser, men af det, jeg har set, er mit indtryk positivt.

PER CALUM

Født 1939. Journalist ved Morgenavisen Jyllands-Posten med film, TV og teater som speciale, siden 1967 ansat på Det danske Filmmuseum som redaktør af museets publikationsvirksomhed. Er endvidere med til (sammen med museets leder Ib Monty) at

tilrettelægge Filmmuseets forevisninger. Er fortsat knyttet til Morgenavisen Jyllands-Posten som filmanmelder. Medlem af Kosmoramas redaktion siden sept. 68. Har redigeret bogen »John Ford: en dokumentation«.

1) og 2) Uddannelsen er uvæsentlig – forudsat, at kritikeren ejer en kombination af de i punkt 2 nævnte egenskaber. Skal der endelig prioriteres, vil jeg nok foretrække kombinationen a) almenkulturel dannelse + b) journalistisk talent, simpelthen fordi c) kendskab til filmteori og æstetik mageligt kan indgå i a). Kravet om politisk-social bevidsthed er der jo intet at udsætte på, men nogen særlig god forudsætning for at være en god filmkritiker, synes jeg ikke det er. Havde der i stedet stået politisk og social viden, var det noget andet, men så ville det formentlig være dækket af kravet om almenkulturel dannelse.

3) Først og fremmest orientering og vurdering – bl. a. fordi analysen, altså en opdeling og beskrivelse af filmens enkelte bestanddele sjældent er særlig spændende at læse. Dog, er det en god film, vil eksemplificering ofte være med, og dermed i hvert fald et tilløb til at viderebringe læseren viden om, hvordan man er nået til vurderingen.

4) Både ja og nej – svaret afhænger af, hvor snævre/vide grænser, der sættes. Hvad menes der med politisk synspunkt? og hvad menes der med moralske synspunkter?

5) I fysisk henseende ja, men principielt nej. Forstået således, at der vil være mere arbejde med at have en film i klippebord end med at læse en bog eller afspille en gramfonplade. Men jeg er på den anden side ikke sikker på, at filmen er tjent med, at kritikeren sætter den i det berømte klippebord. De fleste film er lavet for at blive oplevet.

6) Naturligvis – somme tider for at gå lidt imod. Og somme tider kan det være sjovt at gætte på, om en film »holder« i hvert fald et par år frem. Men »evigheden« er ikke rigtig til at overskue.

7) Kun indirekte. Sommetider med kravet om at skrive i løbet af et kvarter, andre gange ved – i strid med bladhusets vedtægter – at korte uden først at spørge.

8) Kun undtagelsesvis.

9) Alt afhængig af filmen. Se i øvrigt punkt 7.

10) Nej, hvorfor dog det?

11) Nej.

12) Afgjort bedre – i hvert fald i bredden.

13) Læser »Kosmorama« grundigt hver gang. Min mening? No comment.

CARL FREDERIK GARDE

Født 1928. Realeksamen 1945, derefter til søs (matros) til 1954. Skrev gennem flere år rejsebreve og kronikker i Jyllands-Posten, indtil 1954, derefter free lance i København. Berlingske Aftenavis 1955, Social-Demokraten 1957, Demokraten 1958, Aarhus Amtstidende 1960, Aarhus Stiftstidende 1962 og er der sta-

dig. »Regn på mit Skib«, digte 1957. Udstilling af træskulpturer, Aarhus 1959. »Om lidt er alt så længe siden«, en bog om Mogens Zieler, 1969. »Århus Havn«, kortfilm 1970. »Blågårds Blues«, digt- og fotocollage sammen med fotografen Morten Bo, udkommer januar 1971.

1) Ved det ikke, jeg har ingen selv.

2) b, a, e, og d. c kan vel ikke skade, men er heller ingen forudsætning.

3) Orientering, sådan at forstå at jeg prøver at udtrykke min oplevelse og så redeligt, jeg kan, at fortælle om filmen uden at berøve læseren muligheden for selv at opleve den. Jeg forsøger at finde ud af filmselskabernes intentioner og i hvor høj grad, de har nået dem. Handlingen røber jeg mindst muligt om.

4) Ja og ja. Hvordan skal læseren ellers kunne bruge anmeldelserne som målestok for, om han selv gider se filmene eller ej? En anmeldelse skal give læseren en chance for selv at vurdere, om han synes, anmelderen er værd at regne med.

5) Nej, jeg synes det er lettere end at vurdere f. eks. musik og billedkunst. Som oftest er filmen umiddelbar og virker mere direkte på betragteren end de fleste andre kunstformer (det gælder dog ikke teatret).

6) Både og.

7) Nej, men jeg håber, det omvendte somme tider er tilfældet.

8) Nej, efter min mening bør anmelderen have samme position i

forhold til en film som de mennesker, han skriver for. En film, som det er nødvendigt at se flere gange, før man kan skrive om den, vil i almindelighed mangle den umiddelbarhed, som netop er mediets styrke.

9) Måske, men jeg føler det nu ikke. Uden tidspres fik jeg næppe taget mig sammen til at skrive ret meget.

10) Nej.

11) Det håber jeg ikke. Hvis jeg selv lavede film, ville dagblads-kritikken kun i de færreste tilfælde være med til at bestemme min fremgangsmåde. Den gode kunstner ved mere om sit værk end kritikeren, og at rette sig efter kritikken er at bygge sit hus på sand.

12) Aner det ikke.

13) Nej, men jeg vil læse dette nummer.

ØYSTEIN HJORT

Født 1938. Mag. art. i kunsthistorie. For tiden kandidatstipendiat ved Københavns Universitet, fra 1. januar 71 amanuensis. 1964 universitetets guldmedalje. Kunsthistoriske artikler i danske og udenlandske fagtidsskrifter. Sammen med Gérard Franceschi bogen »Kalkmalerier fra danske

landsbykirker«, 1969. – Har skrevet free lance om film til Ekstra Bladet og været filmkroniker ved tidskriftet »Perspektiv«. Fra 1966 ved »Information«. Afsnittet om fransk film i »Filmen nu«, 1966. Redaktør af »Kosmorama« 1967 –69. Medlem af Filmrådet.

1) Når nu film endelig er blevet gjort til et universitetsfag, kan det vist kun være en fordel for en vordende filmkritiker at tage det med. Se iøvrigt 2).

2) Det er et hårdt forlangende at skulle prioritere her – man kommer ikke ret langt med det ene uden at have det andet med. Selvfølgelig bør man have set en masse film, gamle som nye, men hvis man ikke foretager sig andet end at sætte nye personlige rekorder i antal sete film pr. uge eller føre statistik over engagementet i det løbende repertoire, er man sløjt kørende; det ræs skulle gerne finde en naturlig plads i den omtalte almenkulturelle dannelse. En filmkritiker må kunne skrive, så han også kan gøre sig håb om at blive forstået, men han er hurtigt gennemskuet, hvis han ikke har andet i bagagen end et journalistisk talent. Skal der endelig prioriteres efter de anførte retningslinier, vil jeg sætte en kombination af »kendskab til filmteori og æstetik« (c) og »almenkulturel dannelse« (a) øverst. Har man sagt a og c, har man forhåbentlig også sagt noget om kravet til sund dømmekraft og evnen til at mobilisere den »politiske-sociale bevidsthed« og andet af denslags, når situationen (film) indbyder til det.

3) Den kvalitative vurdering bør ikke tage plads i første række – den vil fremgå indirekte af analysen. Derfor større vægt på en kombination af analyse og (i dagbladsanmeldelsen) orientering om filmens indhold og holdning.

4) Nej. Men der kan selvfølgelig være film med så outrerede standpunkter, det være sig til den ene eller den anden side, at den provokerer filmanmelderen moralsk eller politisk.

5) Ja – for såvidt som filmen bl. a. stiller særlig store krav til ens visuelle hukommelse. Man savner at kunne »blade tilbage« eller fastholde et bestemt billede, når der ikke er tid til et fuldstændigt gensyn. Endelig er filmanmelderen ofte i den situation, at han skal vurdere en film uden samtidig at lade sig påvirke af publikumsreaktioner, som kan være temmelig påtrængende (selv om jeg ikke kan se noget i vejen for, at man evt. en gang imellem kan illustrere et argument i anmeldelsen ved at beskrive dem).

6) Hvordan anskuer man, når man anskuer under evighedens synsvinkel?

7) Nej.

8) Når det drejer sig om tidsskriftnmeldelser eller meget betydelige film: ja. Men desværre lader det sig sjældent gøre at se en film et par gange før en avis-anmeldelse.

9) Når det drejer sig om film langt over gennemsnittet: ja.

10) Principielt nej. Det kan bl. a. føre til nogle groteske proportionsforvængninger (som andre sektorer af kulturlivet kan give eksempler på). På den anden side – man kan også hævde, at netop som en del af det lokale kulturliv og en del, som fungerer ved hjælp af store økonomiske støtteforanstaltninger, kræver dansk film, at man holder et særlig godt øje med det, der laves, og forudsætningerne for det. Det bliver i praksis til en balanceakt mellem to synspunkter.

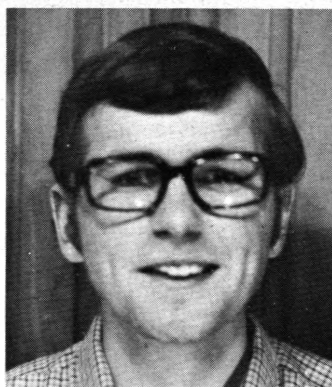
11) Næh!

12) Ja. Der har altid eksisteret god dansk filmkritik, men i de senere år er der kommet mere af den – den er ikke længere et sær-syn. Der er ganske enkelt flere nu, som tager film alvorligt – med alt, hvad det indebærer.

13) Sikke et spørgsmål. Og så det trettende!

ERIK HVIDT

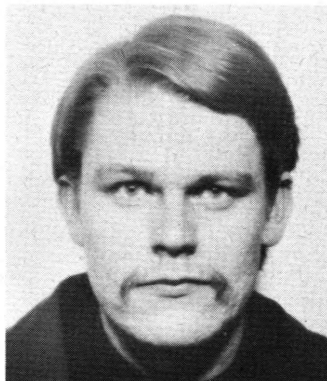
Født 1949, stud. mag. i teaterhistorie, filmanmelder ved *Kristeligt Dagblad* siden 1969.

- 1) og 2) Almen kulturel dannelse samt at have set mange film må være de væsentligste krav til en filmkritiker.
- 3) Orientering og vurdering, analysen kan man p. g. a. tidspresset ikke komme nærmere ind på.
- 4) Det er uundgåeligt andet, dog må man prøve at yde den enkelte film fuld retfærdighed, og propaganda for egne anskuelser bør undgås.
- 5) Det er vanskeligt at skulle skrive om et teaterstykke såvel som en film, fordi man i langt de fleste tilfælde kun har set forestillingen den ene gang.
- 6) Det er vist uundgåeligt (og sikkert også godt), at kritikeren påvirkes af filmens aktuelle placeringer – men derfor behøver man ikke at tabe det lange perspektiv af syne.
- 7) Indirekte – ja.
- 8) I reglen ikke.
- 9) Bestemt ja, presseforestillingerne burde være et par dage inden premieren.
- 10) Nej.
- 11) og 12) Har ikke tilstrækkelige forudsætninger for at kunne svare.
- 13) Ja – bladet er ved at miste jordforbindelsen, idet det er begyndt i vid udstrækning at henvende sig til en lille gruppe filmteoretikere og det på bekostning af anmeldelser og mere konkret stof om film.

EBBE IVERSEN

Født 1947. Studentereksamen, siden 1966 ansat ved *Fyens Stiftstidende*, Odense.

- 1) Er temmelig lige gyldigt. Talent og viden tæller alene, og hvordan sidstnævnte er opnået, er underordnet.
- 2) Kravene kan vel næppe stilles op i decideret rækkefølge. c) og e) er væsentlige, men kun tilstrækkelige i kombination med b). d) forekommer mig mindst væsentligt, omend naturligvis ikke lige gyldigt.
- 3) En form for forbrugerorientering må være essentiel i dagblads-kritikken, og den må indbefatte en vurdering, hvis subjektivitet ikke bør tilsløres. Vurderingen forudsætter en analyse, som dog i dagblads-kritikken som regel kun kan blive kortfattet og lidet tilbunds-gående – hvilket ikke nødvendigvis er ensbetydende med overfladiskhed.
- 4) Ja, uden tvivl, og det er der intet forkasteligt i, hvis blot – som nævnt – subjektiviteten erkendes og erklæres. En rent æstetisk kritik er ikke acceptabel.
- 5) Måske i forhold til f. eks. litteratur og malerkunst – af den enkle grund, at man med film ikke kan dvæle ved eller vende tilbage til særligt vanskelige eller interessante passager.
- 6) Filmens aktuelle placering spiller absolut ind og bør også gøre det, især hvis man er indstillet på forbrugerorientering. Intet kunstværk kan vel pilles ud af den aktuelle situation – det være sig politisk eller kulturelt – hvori det er skabt.

7) Måske undertiden hvad angår ordvalg, men ikke hvad angår indhold og mening.

8) Ville nu og da meget gerne se en film et par gange med nogle dages mellemrum, men lader sig på grund af tidspresset ikke gøre – hvormed spørgsmål 9 er delvis besvaret, selv om der generelt kan svares nej.

10) Ja – seriøse danske filmforsøg bør opmuntres, selv om resultatet ikke når op til den internationale standard. Og desuden bør spurve ikke skydes med kanoner.

11) Næppe.

12) Er formentlig især blevet bedre i bredden, fordi det i dag er mere almindeligt at acceptere filmen som en seriøs kunstart end for ti år siden.

13) Ja. Bladet rummer mange fortrinlige baggrundsartikler og analyser, men kan især i anmeldelserne være præget af en vis arrogance, tilstræbt intellektualisme og hos enkelte anmeldere noget, der undertiden næsten synes at være en principiel negativitet. Et vist snobberi for de guldrandede navne spores også undertiden. Hvilket altså ikke betyder, at jeg ville undvære »Kosmorama«.

FREDERIK G. JUNGENSEN

Født 1939. Forprøver i fransk og russisk fra Københavns Universitet. Filmanmelder ved *Jyllands-Posten* (1965–67), siden ved *Berlingske Tidende*. Har siden 1964 skrevet regelmæssigt i *Kosmorama* og har for *Det danske Filmmuseum* skrevet en bog om *Walt Disneys tegnefilm-produktion*.

2) Overblik over et område regnes desværre ikke længere for en dyd, og netop derfor vil jeg prioritere (set mange film) som det første krav, thi *al kritik bygger på sammenligning*. a (almenkulturel dannelse), c (kendskab til filmæstetik) og d (politisk-social bevidsthed) placerer jeg jævnsides som krav nr. 2. Sidst kommer b (journalistisk talent), for kritikens indhold skal nok finde en journalistisk form. Hvis journalistikken prioriteres for højt, kan den let blive identisk med sensationisme.

I øvrigt synes jeg, at det er meget vigtigt, at kritikeren til stadighed læser kritik i dagblade, tidsskrifter og bøger. Egentlig filmteori forekommer mig derimod ofte at være noget svævende pølsesnak.

3) I almindelighed søger jeg at lægge lige meget vægt på orientering (beskrivelse), analyse og vurdering. Men hvis jeg synes, at filmens kvalitet er meget høj eller meget lav, prøver jeg markskrigsrisik at fastslå dette, så ingen læser kan være i tvivl om min mening. Thi film er her og nu, og læseren skal derfor have endnu klarere (grovere) besked end i f. eks. boganmeldelser. Der er naturligvis den fare, at den køligt-skeptiske læser irriteres, fordi vedkommende gerne ville høre endnu mere om *hvorfor*.

Omvendt kan for meget analyse blive uhensigtsmæssig. En kollega, hvis modne og intelligente analyser og brede udsyn jeg har den største respekt for, brugte i radioen samtlige udsendelsens 14 minutter til at give en fortræffelig beskrivelse og analyse af »Min nat hos Maud«, men han mælede simpelt hen ikke et muk om, hvorvidt det var vellykket eller ej. Jeg måtte afvente *Kosmoramas* minikritik for at få mandens vurdering! Samme kollega gav en anden gang en ligeledes begavet fremstilling af det allegoriske idéindhold i den engelsk-ungarske »Drengbanden«, ledsaget af en enkelt bemærkning om, det ikke var helt vellykket. Jeg fik indtryk af, at han mente, filmen var interessant – og konstaterede forbløffet, at han dog gav den nul i minikritikken. Dette opfattes forhåbentlig ikke som et personligt angreb, men som en principiel kritik af en metodes uheldige side.

I øvrigt lægger jeg meget vægt på *sammenligninger* med andre beslægtede film, selv om den komparative metode ikke er i høj kurs for tiden. Men det er en illusion at tro, at den kan undværes, og det er uærligt og autoritært ikke at fremlægge sammenligningsgrundlaget blandt de øvrige præmisser for dommen. Desuden lægger jeg megen vægt på konkrete eksempler, der bider sig langt bedre fast i erindringen end de abstrakte helhedsbetragtninger.

4) Selvfølgelig er det ønskeligt, at anmelderens moralske og politiske synspunkter kommer frem i anmeldelsen, men først efter at filmen er *bedomt på sine egne betingelser*. Hvis der med farvning menes, at disse synspunkter også præger beskrivelsen og analysen, kan det være uheldigt.

5) Det falder mig personligt langt lettere at analysere og vurdere film end f. eks. musik. Det er derfor, jeg er filmanmelder! Men det er lettere for boganmelderen at belyse med konkrete eksempler (et par ord i en parentes) end for filmanmelderen, der med stort besvær skal omsætte eksemplet til et andet medium.

6) »Evhighedens« synsvinkel er vigtig, men under den nuværende

bølge af fortælle-mæssigt sjuskeri fristes jeg til at fremhæve klart fortalte og veldisponerede film. Tilbage til ateliererne!

7) Naturligvis bliver ens anmeldelser til en vis grad påvirket af det blad, man skriver i. Det gælder jo om at kommunikere, og derfor tillemper sproget efter læseskaren. Det gælder også argumentationen, idet man i »Land og Folk« og »Berlingske Tidende« kan lægge vægten på forskellige ting og dog være enige om filmen. Men direkte eller indirekte *pression* fra redaktionens side er der ikke på nogen måde tale om. (Det var sikkert dér, man ville hen med spørgsmålet!).

8) Principielt kun ét gennemsyn, men ved repremier og festival-film kan det selvfølgelig være anderledes.

9) Tidspresset er ingen væsentlig hemsko. Det er derimod kravet om elementær orientering.

10) Nej, samme målestok for dansk og udenlandsk film, men hvis alt andet lige, så mere udførlig anmeldelse af dansk film.

11) Formodentlig har kritikken været med til at skabe bølgen af danske kvalitetsfilm.

12) Dansk filmkritik er afgjort blevet bedre i det sidste tiår. Redaktionerne lægger større vægt på at få en filmanmelder med speciel interesse for og kendskab til emnet – frem for som tidligere at sætte en tilfældig ledig medarbejder til jobbet. I øvrigt mener jeg, at det er et gennemgående træk, at de nye kritikere (dem under 35 år) gør mere ud af det filmstilistiske end de gamle. En kamerakørsel, et klip el. lign. fremhæves langt hyppigere af de yngre – og det synes jeg er et fremskridt. Grunden må være, at vi er vokset op med det nye, mere varierede filmsprog.

13) »Kosmorama«s mondæne udseende irriterer mig grænseløst. Måske det er grunden til, at jeg desværre »ikke har haft tid« til at læse det i halvandet år.

POUL KRABBE

Født 1943. Student 1962 og siden 1963 ansat på Aalborg Stiftstidende. Har været i de fleste af redaktionens afdelinger og har siden 1964 anmeldt beat- og jazz-musik. Sporadiske filmanmeldel-

ser i elevårene, senere mere fast tilknyttet og fra 1. marts 1970 redaktionssekretær på kultur-redaktionen med fast filmanmelderjob.

Der findes ikke herhjemme en uddannelsesgren, der står filmkritik på. Man må sammenstykke sin viden af mange forskellige ting, men jeg tror, det i hvert tilfælde for en dagbladsanmelder, der skal skrive for et meget bredt publikum, er en stor fordel at have en almen journalistisk uddannelse og erfaring for at kunne udtrykke og vurdere tingene på en sådan måde, at hele læsermassen har mulighed for at få udbytte af det skrevne. Desuden vil en almen kulturel dannelse være at foretrække for at kunne placere filmen ind i det kunstneriske helhedsbillede.

Desuden tror jeg, det er nødvendigt for anmelderen at have en eller anden form for engagement, politisk eller socialt. Det vil ofte give ham grundlag for anmeldelser, der strækker sig ud over det rent filmæstetiske og vil være medvirkende til at aktivere publikum over for det læste.

Som anmelder på et stort provinsblad må man indse, at for størstedelen af læserne er en orientering om filmene det væsentligste. Denne orientering kan gives gennem et dækkende referat, men den kan også gives i form af anmelderens subjektive vurdering. Læserne vil efterhånden lære de faste anmeldere at kende, deres baggrund, deres specielle interesser og deres måde at udtrykke sig på. Ud fra dette kendskab vil læserne have en mulighed for i avisen at se, om den pågældende film er noget for dem. Blandt andet ud fra denne holdning mener jeg, det er ønskeligt, at anmelderens engagement drages ind i vurderingen.

Som fast anmelder af såvel billedkunst som musik kan jeg ikke lade være med at synes, at filmkunsten er en af de vanskeligste at vurdere, fordi den rummer elementer fra alle andre kunstgenrer. Det er vanskeligt blot at betragte film som film. Man vil uvilkårligt komme til at indbefatte sit syn på andre kunstarter i vurderingen. De gør filmanmelderarbejdet endnu mere krævende og spændende.

På Aalborg Stiftstidende har man som anmelder frie hænder over for stoffet, og den eneste påvirkning, jeg føler, er den, som består i, at jeg har indset, at bladet har 54.000 abonnenter af vidt forskellig art. Jeg tilstræber at udtrykke mig på en sådan måde, at flest mulige forstår mest muligt ud af min anmeldelse. Som ansat på en eftermiddagsavis føler jeg ikke tidspresset videre hårdt. Man har jo hele natten til at skrive i, inden anmeldelsen skal afleveres næste morgen klokken 7,30. Af den grund savner jeg ikke de forhåndskøringer,

som praktiseres i København, skønt der somme tider kan være film, jeg gerne ville se et par gange, inden jeg skrev min anmeldelse.

Danske film har nok for den brede læserskare en mere umiddelbar interesse end de udenlandske, men det forleder mig ikke til som anmelder at tage et par andre briller på, når der står danske film på plakaten. Et kunstværk skal bedømmes ud fra det, det er tænkt som udtryk for, mere end ud fra de forudsætninger det er blevet til på.

Enhver form for saglig, kvalificeret kritik må kunne virke som en hjælp for alle kunstskabende, men på den anden side ser vi ofte eksempler på, hvor lidt en enig kritiks nedsabling betyder for instruktører og producenter. Ofte vil publikumstilstrømningen være af langt større betydning, og i forbindelse med f. eks. danske lystspil er publikum lige så trofast opmødende, som kritikerne er trofast negative i deres kritik.

I min indledning nævnte jeg, at filmkritikeren må forsøge på alle måder at tilegne sig en viden om det stof, han beskæftiger sig med. Derfor indtager »Kosmorama« en central stilling ligesom store, udenlandske, seriøse filmtidsskrifter gør. Jeg mener, »Kosmorama« er et alsidigt og oftest læseværdigt blad, der både orienterer og anmelder og dermed er i samme stilling over for mig som anmelder, som jeg er i over for mine læsere.

KRISTIAN NYSTRØM MADSEN

Født 1938. Journalist ved »Demokraten«, Århus. Filmanmelder siden 1963. Diskvalificerende for-

1) Journalist (Højere akademisk uddannelse ingen hindring – og dog).

2) a) almenkulturel dannelse, b) journalistisk talent, c) kærlighed til filmkunsten, d) respekt for andres meninger (lærer man ikke det i »billedet-som-gevær«-klerisiet).

3) Orientering og vurdering.

4) Ja – uundgåeligt.

5) Nej.

6) En vis påvirkning er uundgåelig.

7) Nej (stærk redaktionel opbakning overfor branchepression).

8) Kan ske.

9) Nej.

10) Ja – kun i dansk målestok er f. eks. »Giv Gud en chance om søndagen« interessant, og hvem ville rose Erik Balling, hvis han var amerikaner?

11) Ja – kan vi ikke i høj grad takke de kritikere, der i dag i visse kredse betragtes som umoderne, for den filmlov, der af f. eks. svenskerne betegnes som verdens bedste?

12) Ja – hovedtendensen er et kraftigere (venstre-orienteret) politisk engagement, der i sin teoretiske dogmatisme har fjernet kritikere længere fra publikum end nogensinde.

13) Ja – skoleblad for teoretiske filmstuderende med et abstrakt nomenklatur (fagsprog) og politiske analfabeter, der forveksler filmkunst med propaganda. (Positive undtagelser bliver sjældnere og sjældnere).

BENT MOHN

Født 1928. Magister i litteraturhistorie 1954, anmelder ved Information fra 1951, Dagens Nyheder fra 1958, Politiken siden 1961 (litteratur, film, teater).

1) Ganske ligegyldigt.

2) Selvfølgelig bør han indfri alle disse oplagte krav, men samtidig skal han gerne kunne blive glad eller gal.

3) Vurdering og orientering bliver vel det samme? Analyse hed i gamle dage referat. Hvad man lægger vægt på, afhænger i høj grad af filmenes karakter.

4) Ja, det vil jeg da håbe.

5) Det er vanskeligere at vurdere en film end f. eks. en bog, for i filmen kan man ikke blide tilbage, samtidig sammenligne to scener etc.

6) Da jeg ikke er et overmenneske, hører evigheden ikke mig til, så det bliver nok ved de forskellige påvirkninger.

7) Det gør det, i al fald ubevidst og om ikke andet så ved den spaltepads, der bliver tildelt.

8) og 9) hører sammen, tidspresset gør det normalt umuligt at se en film flere gange.

10) Ja – fordi vi er danskere, lokalt stof kommer lokalpatrioterne ved. Og så bliver man så overrasket, hvis det herhjemme lykkes.

11) Nej.

12) Dansk filmkritik er måske blevet mere saglig og mere internationalt orienteret, og her kan »Kosmorama« have spillet en rolle.

13) »Kosmorama« bringer så lange og dybtgående anmeldelser, at et dagblad ville nægte at trykke dem, og det er godt.

IB MONTY

Født 1930. Mag. art. i alm. og smlgn. litteratur 1956. Fra 1957 på Det danske Filmmuseum, siden 1960 som leder. Fra 1958 filmkritiker ved Jyllands-Posten. Medarbejder ved Kosmorama fra 1954, ansvarshavende redaktør af Kosmorama fra 1960 til 1967, i redaktionen af Kosmorama fra 1967 til 1969.

1) Jeg kan virkelig ikke give mig til at autorisere en bestemt uddannelse for filmkritikeren. Vigtigere end hvilken uddannelse, han har fået, er det vel, hvordan han bruger den i sit arbejde. I øvrigt mener jeg, at gode kritikere fødes – ligesom poeter.

2) Det vigtigste krav til en filmkritiker er, at han er kritisk. Og så skal han selvfølgelig have »almenkulturel dannelse«, journalistisk talent, kendskab til filmens historie, teori og æstetik og være interesseret i den verden, han lever i, og dens foreteelser. Udtrykket »politisk-social bevidsthed« oser lidt for meget af partiprogram, og den gode kritiker må være kritisk i alle forhold. Han må være den kritiske betragter, uden for partierne, uden for klikkerne, uden for filmverdenens mange vennekredse. Han må være uafhængig og kun loyal over for sig selv. Selvfølgelig skal han have set mange film, men igen er det mindre et spørgsmål om, hvor mange film, han har set, end om hvad han har fået ud af de film, han har set.

3) Jeg lægger vægt på at give læseren så megen saglig orientering om filmen som mulig og på at give dem min personlige vurdering af filmen. Denne vurdering må nødvendigvis være subjektiv, men vurderingens værdi er ligefrem proportional med den viden, som man har at argumentere ud fra. Analysen skal man have foretaget, mens man ser filmen, eller i hvert fald før man skriver anmeldelsen. Anmeldelsen skal indeholde resultaterne af analysen. En analyse kan kun have interesse for læsere, der kender det, man analyserer, og det er kun et fåtal af læsere, der har set den film, man skriver om i et dagblad.

4) Udtrykket »farves« er jo pejorativt. Naturligvis præges ens anmeldelser af, at man er et menneske med menneskelige meninger, ideer eller fordomme. Hvis ikke dette er ønskeligt kunne man lade computerne overtage arbejdet. En kritiker må naturligvis skrive ud fra sine forudsætninger. Han må søge at være så åben som mulig over for den film, han ser, og ikke lade vurderingen af den terrorisere af sine egne synspunkter. I praksis er det først og fremmest et spørgsmål om, hvor intelligente, udogmatiske, kort sagt, kritiske ens synspunkter er.

5) Nej. Der kan være praktiske vanskeligheder ved at kunne komme til at se en film flere gange og i klippebord som grundlag for analysen, men når de er overvundet, er det ikke vanskeligere at analysere og vurdere en film end en roman, et billede eller en symfoni.

6) Jeg bestræber mig på at være så retfærdig som mulig. At tale om evighedens synsvinkel er nu så gevaldigt. Men jeg ville gerne kunne læse mine anmeldelser om ti-femten år uden at ærgre mig alt for meget. Men naturligvis kan man ikke helt se bort fra en films »aktuelle placering«. Der må være en Rasmus Modsat i enhver god kritiker, der får ham til at reagere over for film, som han finder, at presse, reklame eller andre anmeldere enten overvurderer eller over-

ser. Især i dag, hvor filmen er genstand for en næsten hysterisk »seriøs« interesse, er det nødvendigt med en vis proportionsformelse.

7) Nej, ikke i mine vurderinger. Det påvirker kun anmeldelserne på den måde, at man jævnlige forkorter dem af pladshensyn og af og til gør dem uforståelige på grund af trykfejl.

8) Nej. Hvis jeg har set en film flere gange, før jeg skriver om den, skyldes det kun, at jeg kan have set den tidligere, før dens danske premiere.

9) I visse tilfælde ja. Ofte føles tidspresset, når man skal skrive en anmeldelse på 14 minutter som en belastning. Men i de fleste tilfælde er det nok et spørgsmål, om anmeldelsen ville være blevet bedre, hvis man havde haft tid til at sidde og nørkle over den i timevis. Korte og koncentrerede anmeldelser er idealet, jvf. Shakespeare: Therefore, since brevity is the soul of wit, I will be brief.

10) Nej.

11) Nej.

12) Den har nok ændret sig, og næppe til det bedre. Den er blevet mere politiserende, akademisk, selvhøjtidelig og kedelig – ligesom filmene.

13) Det er jeg jo forbandet nødt til. Det er naturligvis ikke nær så godt, som det var fra 1954 til 1967.

MORTEN PIIL

Født 1943. Fra 1962–67 filmkritiker ved Berlingske Tidende. Fra 1968 konsulent ved TV-biografen. medredaktør af bladet fra 1967.

1) Ingen speciel uddannelse. Se i øvrigt under svar på spørgsmål 2.

2) Absolutte krav til en regelmæssigt arbejdende dagbladskritiker må være førstehåndskendskab til mange film (selvfølgelig helst de væsentlige) og en vis viden om filmteori og filmæstetik. Dernæst er journalistisk talent en fordel, forstået som evnen til at skrive klart og forholdsvis klichéfrit – og overhovedet holde sig fri af den tradition for uforpligtende retorisk skønskriveri, som den ældre dagbladsgeneration af litteratur- og teaterkritikere har opbygget gennem årtier.

Almenkulturel dannelse og en politisk-social bevidsthed kan ikke være ubetingede krav til en filmkritiker, men bør blive resultater af en seriøs filminteresse.

3) I bedste fald lægger jeg vægt på en orienterende analyse, det vil sige oplysning om de ideer og stiltræk i filmen, der ikke umiddelbart fremgår af den ydre handling, som jeg helst ikke refererer alt for udførligt.

Vurderingen kommer stærkest ind i billedet, når den er negativ, altså når filmen ikke skønnes at være en lang, detaljeret analyse værd. I modsat fald er vurderingen ofte underforstået i analysen.

4) Ja, i høj grad. I mine øjne bør en kritiker »gå ind i« en film med alle sine egne erfaringer og moralske og politiske værdinormer for bedst muligt at løse sin primære opgave: at finde ud af, hvordan filmen fungerer. Det er en subjektiv proces, og dette bør læserne være klar over. Jeg-formen er derfor den ideelle i en anmeldelse, om end stilistisk vanskelig at praktisere.

Det farligste, der kan ske for en kritiker, er, at han bliver en automat, der spytter en forudsigelig upersonlig anmeldelse ud, hver gang han fodres med en film (hjemlige eksempler skræmmer!). Uden et stærkt subjektivt engagement – både intellektuelt og følelsesmæssigt – er en kritiker død som en sild, en meningsløs meningsautomat.

5) Principielt nej, for alle kunstarter stiller samme ideale, uindfrielige krav om fuldstændig forståelse og tilegnelse. I praksis ja, for er man ikke i besiddelse af et klippebord, kan man jo ikke »slå tilbage« i en film.

6) Det er et godt arbejdsprincip at stille den ideale fordring til alle film, men i praksis lader det sig naturligvis ikke gøre hver gang. De relative succeser bør opmuntres, det kan gælde om at få folk i biografen.

Hvorfor for eksempel prøve at se »Angående Lone« under evighedens synsvinkel, når man simpelt hen kan lide den her og nu, dens realistiske stil og politiske holdning. Selvfølgelig påvirker en sådan films »aktuelle politiske og æstetiske placering« én. Men vigtigst er naturligvis instruktørens individuelle talent i den givne sammenhæng.

7) Da jeg var junioranmelder ved »Berlingske Tidende«, slukkede bladets tante-traditioner hurtigt, hvad min stil måtte besidde af in-

dividuelle gnister. På »Information« står jeg fuldstændig frit, men påvirkes indirekte, fordi jeg læser bladet med større interesse end andre dagblade.

8) Så vidt muligt, når filmen er interessant. Det kan desværre alt for sjældent lade sig gøre, medmindre man har set filmen i forvejen ved en festival.

9) Ja, især fordi tidspresset vænner en til at skrive hurtigt og måske derfor mere overfladisk, end man ville have gjort, hvis tempo-kravet ikke i den grad var gået én i blodet.

10) Man kan give en exceptionel god ny dansk film et par ekstra rosende ord med på vejen for at få så mange mennesker som muligt ind at se den. Men netop nu står dansk film så kunstnerisk stærkt, at specielle anbefalinger skulle være overflødige, i hvert fald i »Information«.

11) Aner det ikke.

12) Ja, enormt. For ti år siden var »Kosmorama« (der dengang kun kom fire gange årligt og i mindre format) omtrent ene om at levere kvalificeret filmkritik. Nu er »Die Asta«, »Film 70« og »Hitch« kommet til, og der er foregået en betydelig blodfornyelse i dagbladsanmeldelsernes rækker.

Filmkritik er ikke længere en prestigemæssigt mindreværdig *Nebengeschäft* for fortravlede teater- og litteraturanmeldere, men skrives nu i mange tilfælde af folk, der virkelig er interesseret i film, og det højner kvaliteten. Mere analyse, mindre skønskriveri. Mere om instruktøren, mindre om skuespillerne. Mere information, mindre vurdering.

13) Ja. Det kan blive bedre.

JØRGEN STEGELMANN

Født 1925. Filmanmelder ved *Dagbladet København* 1948-49. Ved *Information* 1951-52. Ved *Berlingske Tidende* fra 1952. *Suppleant i Filmrådet* 1964-68. *Konsulent ved TV-biografen* fra 1968. *Indledninger til Filmmuseets forevisninger* fra 1952. *Medarbejder ved Filmårbogen* 1949. *Medredaktør af Radioens Film Forum* 1956/57. *Medredaktør af Kosmorama* 1960-67. *Udg. med Erik Ulrichsen: »Showfilmens Førvandling«*, 1957. *For Filmmuseet »Erich von Stroheim«*,

1964. *Medarb. ved »Nordisk Films jubilæumsbog«, »Filmen nu«, vejl. vedr. »Seksdagesløbet«. TV-udsendelsen om Busby Berkeley, Preston Sturges, David W. Griffith, musicals, Nordisk Film m. m. Manuskript til »En nat i august«, kortfilm, instr. af Mogens Vemmer, 1968. Med på manuskript til »Giv Gud en chance om søndagen«, instr. af Henrik Stangerup, 1970. Manuskript til »Syv dage ved stranden«, kortfilm, ikke færdiggjort.*

Ved første øjekast ser »Kosmorama«s spørgsmål ud, som om de lader sig besvare uden større grublerier. Ved andet øjekast aner man uråd, ved det tredje og de følgende beslutter man sig i stadig stigende grad til at opgive.

Direkte gådefuldt er dette: Hvorfor har man delt sagen op i to dele, en for dagbladskritikere, en for tidsskriftskritikere. Og hvem placerer man hvor?

Her er ikke desto mindre et forsøg på at besvare »Kosmorama«s spørgsmål.

1) En filmkritiker bør have den uddannelse, han har, idet han ikke skal bilde sig ind, at der findes nogen uddannelse til faget som kritiker, ingen sikker vej, ingen patenteret indføring i faget. Han bør alene forlade sig på sin forstand og sin årvågenhed.

2) Men derfor kan der naturligvis godt være tale om krav, som må opfyldes, hvis man ikke vil nøjes med at skrive rent causerende. Jeg tør ikke opstille de foreslåede krav i nogen rækkefølge og anser dem alle for rimelige. Jeg har særlig smag for »politisk-social bevidsthed« og for »set mange film«, men tør ikke uden videre placere dem foran de andre. Hver alder stiller sine krav, i visse perioder gælder det om at fodre sig så vildt som muligt med film, i andre lever man på de få store indtryk, i visse perioder kan man drive sin appetit på det æstetiske så vidt, at man læser Peter Wollen uden at grine, i andre (og de fleste) er man kun på jagt efter det menneskelige engagement, hvad der vel falder ind under krav *d*. Den almenkulturelle dannelse er i dag et spøgelse, som pæne folk ikke taler om uden flovhed, men den er slem at undvære, bl. a. fordi mange geniale instruktører forudsætter så meget af dens gods velbekendt. Hvis der med journalistisk talent menes evne til at skrive, så det skrevne kan forstås af en læser, finder jeg, at der er tale om et udmærket krav.

3) Alle tre dele plus noget fjerde, som heller ikke jeg kan give en bestemt glose. Vurdering er selvsagt det farligste punkt, men en kritiker kan ikke springe uden om det; han kan ikke lade være med at

forsøge en vurdering, han bør have mod til at vise den frem, og han må tage ansvaret for den.

4) Ja, af begge dele, bevidst og ubevidst, og som det kan svinge fra time til time. Dette er meget ønskeligt.

5) Nej.

6) Ja, naturligvis gør jeg det, men når jeg er i det storladne lune, tilsætter jeg uvilkårligt lidt evighed.

7) Nej. Ikke direkte, heller ikke indirekte, men det skal indrømmes, at der i det sidste tilfælde kan være tale om en ærbar gemytternes overensstemmelse, skulle man tro, eller om en medarbejder, der simpelt hen ikke skriver sådan.

8) Hvis jeg kan komme til det, og hvis jeg finder det nødvendigt, og hvis det kan lade sig gøre, ja. Men hvor ofte kan det lade sig gøre? Og behøver det være nødvendigt? Der ligger en god gammel fed farisæer gemt bag dette spørgsmål (og bag flere af de andre).

9) Hvad skal man mene om det? Tidspresset er i selve arbejds-situationen ingen hemsko, men hvem kan ane, hvad læseren bliver snydt for, fordi jeg skal skynde mig? Der er dage, hvor tidspresset ikke på nogen måde føles, og andre, hvor man bliver vild af bare hurtighed. Dog, de sidste er meget sjældne; i det store og hele er tidspresset aldrig andet end en arbejdsvane.

10) Nej.

11) Jeg er overbevist om, at der er nye og nyere danske film, som via filmkritik er blevet orienteret ind i retninger, der har inspireret dem. Kritikken har formidlet en kontakt, og den har gjort det ved at orientere, analysere og vurdere. Mest ved at orientere.

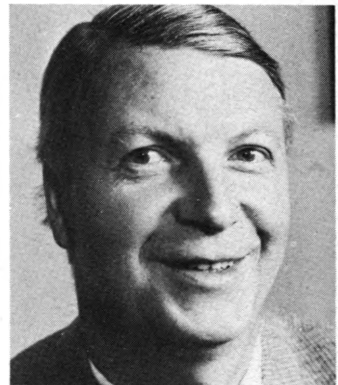
12) Dansk filmkritik oplevede en opgangsperiode i halvtredserne og kørte derefter videre i disse nye baner. Siden da er der næppe sket meget nyt.

13) Jeg holder »Kosmorama«, men læser det ikke, i hvert fald aldrig konsekvent. Det var et blad, som jeg læste med årvågen interesse fra dets start og frem til 1967, men det nye format og den nye hvidhed frastøder mig. Ofte kan man slet ikke læse det nye »Kosmorama«; falder lyset ned på det, bliver man straks sneblind og kaster bladet fra sig. De alenlange spalter med den puritanske layout udmatter mig, og teksten er sjældent egnet til at fastholde interessen længe ad gangen. Man er begyndt at skrive så djævlens og uover-skueligt langt; der kværnes i det uendelige. Man bør ikke tro, at tidsskriftlæseren har bedre tid end avislæseren, eller at han forlanger længere artikler. De bedste kritikere i »Kosmorama« i dag er de kortest og klarest formulerende; jeg læser helst Morten Piil.

Et venligt råd til redaktionen: Anskaf og ophæng på redaktionen et skilt med denne gamle sentens: Husk, at det du stryger, kan du ikke få fiasko på.

HERBERT STEINTHAL

Født 1913. *Skrevet filmartikler til københavnske blade siden 1928. Student 1933. Journalist-elev ved »Soro Amtstidende« 1933 (filmanmeldelser). Ved »Politiken« siden 1936.*

1) Flittig biograf- og filmmuseumsbesøg. Journalistuddannelse eller akademisk (humanistisk).

2) Det vigtigste er, at han kan skrive og at han har en almenkulturel baggrund. Politisk-social baggrund vil jeg foretrække for æstetik.

3) Vurdering og orientering.

4) Hvis det ikke var tilfældet, ville anmeldelsen være uden interesse.

5) Absolut ikke.

6) Bedømmelser af film ud fra »evighedens synsvinkel« vil jeg overlade til specielle filmtidsskrifter.

7) Nej.

8) Desværre har man som dagbladskritiker meget sjældent lejlighed til det.

9) Den kan være det, når det drejer sig om særlig krævede film.

10) I almindelighed nej. Men gode intentioner i en ellers svag dansk film vil man fremhæve i højere grad end i tilsvarende udenlandske, især når der er tale om debutarbejder.

11) Indirekte ja. Men desværre først på et meget sent tidspunkt.
12) Absolut. Men det var også nødvendigt, hvis den skulle kunne følge med filmens udvikling.

13) Jeg gratulerer til nr. 100. Jeg glæder mig til at se i nummeret, hvem der ikke læser »Kosmorama«. Det filmteoretiske kan efter min mening optage for megen plads, og det let sekteriske slipper man vel aldrig for.

IRMELIN THULSTRUP

Født 1902. Efter filosofikum sprog- og litteraturstudier i København og Paris (Sorbonne). Efter hjemkomst bibliotekarbede og, efter vinter i Rom og Nordafrika, forlagsarbejde (Munksgaard) og journalistik. Begyndte ved talefilmens gennembrud med filmkritik i tidsskriftet »Teatret«, derefter i »Forum«. Havde i begyndelsen af 1930'erne filmsiden

i bl. a. »Vore Damer«. Filmkronik-medarbejder ved dagbladet Vestkysten. Også film-, litteratur- og andet kulturstof i Aarhus Stiftstidendes kronik. Fulgte midt i 1930'erne med chefredaktør Gunnar Helweg-Larsen fra Dagens Nyheder til Kristeligt Dagblad. Har siden været anvendt inden for kulturstoffet og som filmmandleder ved denne avis.

1) I en tranedans af akademisk gradueret sagkundskab skal en mindreværdig spurv (kun »cand. phil.«) vel vogte sig for at antaste betydningen af en eksamensgaranteret højere universitetsuddannelse for udøvelsen af serios filmkritik.

Alligevel er mag. art.- eller cand. mag.-planet måske knapt endda det ufravigelige kriterium for en forsvarlig anmeldervirksomhed. Der gives jo to eksamensfri egenskaber, der inden for filmkritiken må (tror jeg) rangere lige så højt: den *fantasi og følsomhed*, der tilsammen betinger den fulde kunstnerisk/menneskelige indlevelse og oplevelse.

Uden tilstedeværelse af de to fler plus et tredje: *fordomsfrihed* (og føj dertil et vist kvantum humoristisk sans) tror jeg egentlig ikke, at uddannelse, omend aldrig så værdifuld – og havde vi dog bare i min tid, som nu, haft et specificeret filmstudium! – alene skaber en filmkritiker.

Noget andet er, at ens filmkritiker-viden, hvadenten akademisk blåstemplet eller mere autodidaktisk, i virkeligheden skulle være kolossalt omfattende. For modsat de øvrige kunstarter er filmen jo en kunst, der i sig opsuger næsten alle de andre – maleri, fotografi, musik, rytmik, skuespil, lyriske-episk-dramatisk digtning ... foruden at den hel- eller halvdokumentarisk breder sig over en mængde videnskabelige områder. *Hinc illæ lacrymæ* over aldrig tilnærmelsesvis at være på højde med situationen.

2) 1. prioritet: *b* (siden man jo ikke kan formidle sine meninger uden dog at kunne skrive, så folk gider læse det).

2. pr.: *a* (er det ikke det uddøende begreb, der i gamle dage hed »humanistisk dannelse«?)

3. pr.: *e*

4. pr.: *d*

5. pr.: *c* (men ikke så meget, at det steriliserer menneskeligheden og indsnævrer det umiddelbart oplevende sinds modtagelighed).

3) Tilbundsgående analysering må en dagbladskritiker plads- og tidsmæssigt overlade til sine mere begunstigede tidsskriftskolleger. For dagbladsanmelderen med tosidet ansvar over for læserne og biografteatrene, der skal leve af læserne, bør orientering og vurdering nok sidestilles. Det »helt fjerde« – ja, det kan vel ligge i og bag vurderingsmåden og variere så stærkt, at det ikke lader sig fastnagle med ord.

4) »Moralske synspunkter« lyder victoriansk og farisæisk. Og hvis der med »politiske« menes partipolitiske, er svaret vedrørende ønskeligheden et afgjort nej.

5) Ja – fordi filmen, som nævnt under 1), er den mest omfattende og derfor all-round krævende af kunstarter. Og fordi presseforestillinger, afholdt på selve premieredagen, helt urimeligt medvirker til at vanskeliggøre en nogenlunde holdbar fortolkning og vurdering.

6) »Evhighedens synsvinkel« er meget dyre ord for en filmkritisk hunsurv at tage i sit næb. Naturligvis påvirker en Glauber Rochas socialt oprørske »Antonio-das-Mortes« den humanitært indstillede objektivitet stik modsat en John Waynes krigsforherligende »Grønne Djævle«.

Det var selve Rochas filmkamera, som kunstnerisk, menneskeligt og politisk aktuelt var opstillet og indstillet under en evigheds synsvinkel.

7) Bestemt nej. Og det taler vel først og fremmest til mit dagblads ros.

8) Ak, det ville være en attråværdig realitet, men er desværre en utopi.

9) Om!?! Hvordan tror De, man er til mode vis-à-vis det maskinindsatte manuskriptarks vacuum, når man, hjemkommet fra »Kvinden i Sandet«, »8½«, »Teorema«, »Mælkevejen« eller en Robert Bressons katolske mysticisme, under lamdende nervepres véd, at man helst inden for en time skal styre en anmeldelse, der ville kræve flere gensyn og dages eftertanke, gennem et væld af fortolkningsmuligheder?

Det er simpelthen umenneskeligt og burde forbydes ved lov.

10) Med sin nuværende stab af etablerede instruktørbegavelse og en talentfuld avancerende ungdom skulle dansk film for sine kunstfrembringelsers vedkommende vel have krav på en bedømmelse efter udenlandsk målestok. Men dertil kommer det økonomiske problem, som vi, filmkritikerne, nok i højere grad burde tage i betragtning: at Danmark er et lille land og det danske publikum – den mere krævende procentdel – ikke talstærkt nok til finansielt at bære den høje kunstneriske kvalitet.

Filmkritiken bør aldrig åndssnobbet underkende den gode folkelige underholdningsfilms eksistensberettigelse og krav på livsrum. Men lige så lidt grund er der til lokalpatriotisk at falde i trance over en antediluviansk københavnerfarcestil, spækket med fladterskede gags og vitser, som den samme kritik ville finde under lavmålet, hvis det drejede sig om et udenlandsk produkt.

11) *Nogen* indflydelse – måske ikke så forfærdelig stor – har kritikeren vel haft på dansk film. Men mon ikke biografgængernes tiltagende kvalitetsbevidsthed, udenlandsk konkurrence og de forskellige festivals' konkurrencemæssige udfordring til os selv, er det, der først og fremmest har influeret på dansk film og givet den inspirationer (også aspirationer!) og impulser?

12) De sidste 10 år kan vist siges at have medført en fortsat raffinering af dansk filmkritik. Kvaliteten er forøget. Til gengæld har »holdningen« desværre fået den slagside, at der idag synes at være fare for overintellektualisering. En vis dybfrysning, som giver sig udslag i en æstetiseren, der i længden virker gold og ender med at få jord- og livsforbindelsen til at glippe, fordi denne elite er mere tilbøjelig til at skrive for hinanden end for de læsere, hvis forståelige forbrugervejledere de skulle være.

13) Ja. Og selvsagt på respektfuldt jordnært spurveplan. At komme ind på eventuelle meningsdivergenser vil her være for tids- og pladskrævende. Men det luner, at Danmarks fornemste filmtidsskrift så mærkbart er steget ned fra sit elfenbenstårn.

BØRGE TROLLE

Født 1917. Filmmandleder ved ugeavisen SF-bladet siden dets start i 1959, fortsat som anmelder ved dets overgang til dagbladet Minavisen i maj 1970. Artikler, filmkronikker, festivalrapporter m. v. til Politiken, Berlingske Tidende, Aktuelt, Jyllandsposten, Frederiksborg Amts Avis; siden aug. 1969 en månedlig dobbeltside i Metal (udg. af Central-

organisationen af Metalarbejdere) og filmartikler i Løn og Virke (LO), Stof og Saks (textilarbejderne) og Kommunalarbejderne. Artikler i Kosmorama, Film 48 samt i adskillige udenlandske aviser og tidsskrifter. Forfatter af »Eventyret om filmen, 1-3«, Gyldendals Faglig Læsning. Bidrag om filmproblemer i Danmarks Radio og TV.

1) Examina m. v. uvæsentlig, afgørende er en all round orientering om kulturelle og samfundsmæssige problemer. Et filmstudium ved Universitetet gør ikke automatisk en person til en bedre filmkritiker, hvis alle kritikere i fremtiden skal udvælges efter dette, vil vores filmkritik blive ilde stedt. Men et sådant udgangspunkt vil uden tvivl være en fordel i nogle tilfælde.

2) Min prioritering: a – e – b – d – c.

3) Det må naturligvis i nogen grad rette sig efter karakteren af det organ, man skriver for. Principielt går jeg ind for idéen om, at »kritiken bør være filmkunstnerens forlængede arm«, altså at en analyse og fortolkning må være det primære. Hvis forholdene ikke tillader det (for lidt spalteplass f. eks.), sætter jeg orientering foran vurdering.

4) Ja. Men det må fremgå klart af formen, således at læsere ikke kan være i tvivl.

5) Nej. Men jeg mener selv, det har været en fordel for mig, at jeg også anmelder teater, bøger og lidt musik.

6) Jeg kan ikke se, at disse to ting kan adskilles, for mig er det ene en forudsætning for det andet og omvendt.

7) Nej. I så fald ville jeg ikke skrive for det.

8) Jeg ville gerne, men som regel forbyder forholdene det.

9) For de virkelig væsentlige film: I nogen grad. Ellers ikke.
 10) I princippet bør dansk film naturligvis ikke bedømmes anderledes end alle andre film. Men for dansk films vedkommende kender vi i mange tilfælde mere til præmisserne, forudsætningerne, betingelserne og måske også til personerne. Disse udvidede forudsætninger kan føre til en »forskelsbehandling«, og hvis dette er baggrunden, må kritikeren have ret til det. Enhver anden motivation for »forskelsbehandling« må naturligvis afvises.

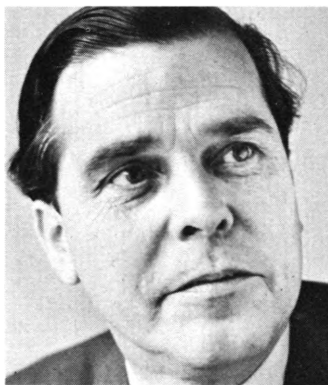
11) Afgjort ja. Men lige så afgjort: Ikke nok.

12) Kritiken ændrer sig i takt med samfundets ændringer. Filmens *betingelser*, såvel angående produktion som fremvisning, er undergået væsentlige ændringer i det sidste tiår. Filmkritiken har måttet tage højde for dette, og har også i nogen grad gjort det. Som helhed dog næppe i tilstrækkelig grad.

13) Ja, jeg har fulgt bladet siden dets start. Dets kvalitet har naturligvis i nogen grad svinget i tidens løb, men jeg mener, at dets bedste periode var ca. 1959–67. I sin nye form har det ikke helt formået at leve op til de nye krav, som udviklingen har rejst. En løsning kan naturligvis ikke bestå i at føre det tilbage til den tidligere form, idet denne nu vil være forældet. På sin vis er »Kosmorama« naturligvis uundværlig, men det må finde sin plads i tiden og udviklingen og *sammen med* de nu heldigvis *andre* danske film-tidsskrifter, som er dukket op. Ellers kan det løbe risikoen for, at det en skønne dag ikke mere vil være uundværlig.

KNUD VOELER

Født 1905. Startede på Klokkeren 5, København 1929. Demokraten, Aarhus 1930. Social-Demokraten /Aktuelt, København 1945.

Kære »Kosmorama«. Til lykke med de 100. Jeg gætter om hensigten med enqueten, og lægger vægt på, at den udtrykkeligt ønskes koncentreret om dagbladskritikken.

Det er min opfattelse, at »Kosmorama« vil holde trontale om rigets tilstand m. h. t. filmkritikkens almindelige stade anno 70. Derfor denne indbydelse til programmeret strip tease. Allright, få brikkerne lagt på rette plads – også min, ellers kommer der vrøvlhuller på kortet.

Der er folk, der kalder sig filmkritikere, og der er heldigvis folk, der lever op til betegnelsen. Inte jag! Jeg vil i al storsnudethed, nemlig ydmyg m. h. t. »det ideale krav« til en journalist, betragtes som filmanmelder. Det er dét, jeg er, når jeg på mit blads vegne – og i den stil, jeg anser for den rigtige efter bladets natur, anmelder en premiefilm med en journalistisk, kortest mulig læseorientering som mål.

Talrige filmanmeldere ved dagbladene var oprindelig og er vel i en vis udstrækning endnu samtidig al round journalister. Jeg var det i udpræget grad, da jeg af egen drift i 30'ernes begyndelse startede med at anmelde film. Fortsatte gennem alle år, og var samtidig reporter på dette og på teaterområdet. Vi er en del, tror jeg, som havde lignende vilkår. Mæk lærke til dét, når datamaskinen nu skal fodres . . . Der er i problemerne om filmkritikkens stade noget dér, som er karakteristisk og interessant i billedet, det viser sig i terminologien og i grebet om tingene.

1) Uddannelse? Alt, hvad der orkes.

2) Almenkulturel dannelse og journalistisk talent, det er sager! Dybtgående kendskab til filmteori og filmæstetik i høj grad ønskeligt; i dagbladsanmeldelsen som ballast mellem linierne mere end direkte i linierne. Også her kommer det journalistiske talent ind i første række.

3) Læseorienteringen det primære, og så kort, koncis og almenfattelig som muligt.

4) Kan næppe undgås. Og skal det undgås i en anmeldelse, der altid vil være subjektiv? Men forsøg på f. eks. indledende objektiv vurdering af hensigten med filmen bør ikke undlades.

5) Ingen kommentar.

6) Ja til spørgsmålets første afsnit. Til det sidste et lidt langstrakt jo . . . Men spændt på, hvad den virkelig analyserende, mindre dagsaktuelle filmkritiker finder på at sige om fænomenerne . . .

7) Har aldrig oplevet hverken direkte eller indirekte forsøg på at »påvirke« mig, men jeg er ved den presse, jeg tilhører, fordi jeg hører til dér.

8) Det sker, jeg ser den et par gange.

9) Tidspresset en hemske? Ja, det ved alle guder, det er. Men det er jo vilkårene for journalisten. Det er værst, når andet arbejde trænger sig på samtidig, og det er klart som solen, at resultatet præges af de vilkår.

10) For en journalist er der uvilkårligt specielle ting at tage i betragtning, når filmen er dansk. Det kan diskuteres om »målestokken« af den grund er anderledes, måske kommer en vis overbærenhed eller speciel glæde ind i bevidstheden? I grunden synes jeg, det er naturligt.

11) Det er hævet over enhver tvivl, at kritikken har haft betydning – og indflydelsen på dansk film har været åbenlys. Der er ofte sat bestræbelser ind, som vi formentlig ellers ikke var blevet vidner til.

12) Ja, og med stigende kurve. Hænger sammen med den almindelige anerkendelse af filmen som kunstart (i 30'erne var man en smule latterlig med den kærlighed . . .), og naturligvis med de langt, langt bedre uddannelsesvilkår, for filmskabere af alle kategorier, og for de store dagblades egentlige filmanmeldere. Til den stigende kurve bidrog iøvrigt i høj grad filmtidsskrifternes egentlige kritikere med deres helhedsvurderinger, indgående analyser af de væsentligste film på verdensmarkedet.

13) Ærgrer mig nu og da over, at jeg ikke fik læst de nærmest foregående numre. Er det svar nok?

ALBERT WIINBLAD

Født 1932. Har studeret litteratur ved Københavns Universitet og har gennem en årrække skrevet kronikker i diverse dagblade, foruden anmeldelser og artikler i Kosmorama. Er siden 1969 knyttet til Frederiksborg Amts Avis som filmanmelder.

1) Jeg har ingen mening om, hvilken uddannelse en filmkritiker bør have. Man kunne sige: det er gavnligt med sprogkundskaber – ret meget længere kan jeg ikke nå. Kritisk talent har man, eller man har det ikke. Man kan kun »uddanne sig« til kritiker i den forstand, at man udvikler et talent, man har fået i vuggegave, og det er en opgave, man selv må klare. Man kan ikke søge uddannelse i faget kritik. På en undervisningsanstalt kan man erhverve sig viden om film, men man bliver ikke automatisk kritiker den dag, man bliver mag. art. i filmvidenskab. I øvrigt bør man erindre, at videnskabelighed har kvalt adskillige kritiske talenter. Kritikere er skrivende folk – hvad hjælper viden, hvis man, medens man tilegnede sig den, har spoleret sin sprogfornemmelse? Og som avislæser har man gode grunde til at fraråde et kritisk talent at søge journalistuddannelse i gængse forstand.

2) Hvis journalistisk talent defineres som evnen til at skrive læseværdigt avisstof, bør dette talent stå øverst på listen. Den, der skriver filmanmeldelser til en avis, bør selvfølgelig have for øje, at det, han skriver, kommer til at stå i en avis og vil blive læst af avislæsere, hvoraf de fleste ikke har brug for spidsfindig analyse eller en belæring om, hvordan en film retteligt bør forstås, eftersom de ikke har tænkt sig at se den pågældende film. En filmanmeldelse i en avis bør kunne interessere også den læser, der aldrig sætter sine ben i biografen. Men den bør naturligvis være læseværdigt avisstof *som filmanmeldelse*. Kritikeren er i virkeligheden i samme situation som kunstneren: han fastholder, beskriver, formidler en oplevelse. En bestemt slags oplevelse, ja vist, og derfor må han helst besidde visse særlige kvalifikationer. Hans »almenkulturelle dannelse« eller, for at bruge et lige så gammeldags, men alligevel mere dækkende udtryk, hans »åndelige horisont« er ikke uden betydning. Han kan have haft glæde og udbytte af at have set mange film – eller for

den sags skyld at have læst mange bøger, at have rejst jorden rundt eller at have kendt interessante mennesker. Politisk-social bevidsthed kan gøre én kritiker overordentlig læseværdig, en anden ulæselig. Kendskab til filmteori er ikke væsentligt; en kritiker finder gennem sine oplevelser frem til sin egen teori – er han ikke interesseret heri, så er han slet ikke kritiker.

3) Orientering i form af såkaldt »forbrugervejledning« er ikke læseværdigt avisstof; i det mindste hører den slags ikke hjemme i anmeldelser. Analysen findes i kritikerens kladder – i avisen bør man kunne læse resultatet af hans analyse. Vurdering må man nødvendigvis lægge vægt på, når man har fået til opgave at vurdere noget. Men vurdering bør ikke ligne »karaktergivning«, som også blot er »forbrugervejledning«. En kortfattet vurdering uden egentlig argumentation kan være berettiget over for en film, som man finder interesseløs, men selv da bør man føle sig forpligtet til at aflevere læseværdigt stof. »Pædagogisk« kritik er sjældent læseværdig og er i grunden kunstfjendsk. Pædagogen mener ikke blot, at han er klogere end alle andre, der ser filmen, men også, at filmkunstneren ikke kan få sagt, hvad han vil, hvis der ikke er en pædagog til at »udlægge« filmen. En kritiker bør lægge vægt på ærligt at redegøre for sin oplevelse og anstrenge sig for at vælge de bedst egnede ord til sin redegørelse. Har han kritisk talent, vil hans anmeldelse da blive ikke bare læseværdigt avisstof, men også et stykke kritik med betydeligt flere pædagogiske kvaliteter end pædagogens »udlægning«.

4) Ja, uundgåeligt. Om det uundgåelige er ønskeligt eller ej, er der ingen grund til at spekulere over.

5) Nej.

6) Påvirke? Nej. Men jeg tager den i betragtning.

7) Nej. Og dog: indirekte, måske, eftersom jeg gør mig klart, at jeg kunne ærgre avisens læsere, eller i hvert fald en meget stor del af dens læsere, med noget, som jeg muligvis ville kunne glæde »Kosmorama« læsere med – jfr. i øvrigt besvarelsen af pkt. 2 og 3.

8) Gerne, hvis det drejer sig om en film, jeg finder grund til at se mere end en gang. Der er endog film, som jeg gerne ser flere gange, efter at anmeldelsen er afleveret.

9) Af og til, ja. Men tidspresset kan også, synes man iblandt, være en fordel, da man jo, takket være det, selv vinder lidt tid.

10) Nej. Men man kan ofte falde for fristelsen til at anvende en anden målestok over for danske film, for man er jo dansk og vil gerne øjne et eller andet lyspunkt.

11) En smule, ja. I den udstrækning, nemlig, den har kunnet påvirke publikums smag.

12) Ja, det er blevet noget bedre. Der er mange grunde. En af dem er, at mange kunstneriske talenter i dette tiår valgte at udtrykke sig på film, medens de tidligere ville have valgt at skrive bøger. Kritiske talenter følger naturligvis kunstnerne. Dertil kommer den almindelige klimaændring, filmloven o.s.v. Avisredaktionerne begyndte, med nogle få bizarre undtagelser, at tage film lidt mere alvorligt end tidligere. En del af æren tilkommer Filmmuseets ledelse, der søgte at give de filminteresserede et »miljø« – et miljø, der skulle få stor betydning for den nye kritikergeneration.

13) Jo da. I gør vel, hvad I kan. I praktisk talt hver eneste nummer af »Kosmorama« er der et eller andet læseværdigt bidrag, og under alle omstændigheder er det vigtigt, at der eksisterer et tidskrift som »Kosmorama«. Derfor: *many happy returns* ...

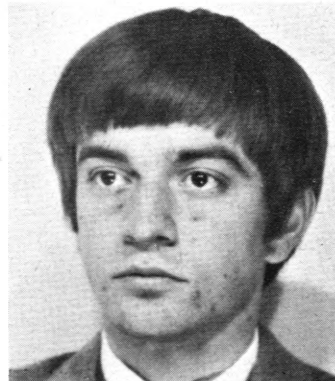
2

TIDSSKRIFT KRITIK M.M.

- 1) Hvordan opfatter De Deres rolle som kritiker (f. eks. overvejende pædagogisk, beskrivende, analyserende, vurderende)?
- 2) Hvilke danske eller udenlandske kritikere eller kritiske strømninger føler De Dem mest i overensstemmelse med?
- 3) Mener De, at Deres anmeldelser og artikler farves af Deres moralske og politiske synspunkter? Hvis ja, – mener De at dette er ønskværdigt?
- 4) Mener De, at det er vanskeligere at analysere og vurdere film end andre kunstværker? Hvis ja, – hvorfor?
- 5) Lader De Dem påvirke af en films aktuelle politiske, kulturelle eller æstetiske placering, når De skal skrive om den, eller forsøger De efter bedste evne at anskue den ud fra evighedens synsvinkel?
- 6) I hvilke af Deres anmeldelser synes De selv, at De er kommet nærmest ved Deres ideal om en anmeldelse eller artikel?
- 7) Hvor mange gange ser De en film, før De skriver om den?
- 8) Mener De, at kritikken har eller har haft indflydelse på dansk film?
- 9) Hvad mener De om dansk dagbladskritik?
- 10) Mener De, at dansk filmkritik har ændret sig i indhold og kvalitet i de sidste 10 år? Hvis ja, – hvordan, og hvad tror De kan være grunden?
- 11) Gør De Dem tanker om at ytre Dem om film i bogform? Hvis ja, – om hvad?
- 12) Læser De udenlandske filmtidsskrifter? Hvis ja, – hvilke?

POUL BEHRENDT

Født 1944. Studerer litteraturvidenskab ved Københavns Universitet. Har offentliggjort artikler forskellige steder, bl. a. i tidskriftet Kritik. Anmelder ved Film 70.

Som biografgænger er jeg medlem af et verdensomspændende kollektiv, skønt enhver kan mærke, hvor ensom en affære det er at vågne op fra den fælles drøm, når der ved forestillingens slutning blændes op for lyset og sidemanden bliver mig bevidst. Det er ud fra den tvetydige situation, jeg skriver om film. Min anmeldelse er ikke afslutningen på filmen, men det ene led i en vekseldrift, som går ud på at få etableret kontinuitet mellem min filmiske søvntilstand og min dagklare samfundsbevidsthed – at få overbundet den mærkelige isolation, som de fleste tilskuere fornemmer i det øjeblik de forlader biografen.

I stedet for at blive slugt af filmens abnorme illusionskraft, bliver jeg efterhånden i stand til at opfatte, hvad der ikke kan ses og ikke kan høres i denne den mest sanselige af alle kunstarterne. Hvad

»Når jeg sætter mig ned for at skrive en filmanmeldelse, sørger jeg for intet øjeblik at glemme, at det er idioter, jeg skriver for.«

En kendt københavnsk anmelder, citeret i Kosmorama 1.